

**Knihovna
Akademie věd České republiky**

VÝROČNÍ ZPRÁVA 2003

I. Textová část

1. Vědecká činnost pracoviště a uplatnění jejích výsledků

a) Stručná charakteristika vědecké činnosti pracoviště

Knihovna Akademie věd ČR (dále KNAV) plnila v roce 2003 badatelské úkoly vyplývající z výzkumného záměru a projektů a ve své servisní části poskytovala své služby uživatelům z prostředí Akademie věd ČR, vysokých škol a další odborné veřejnosti. K servisní činnosti bude vypracována jako každoročně samostatná výroční zpráva, která přesahuje rámec vymezený závaznou osnovou a zahrne také část vývojovou. KNAV působí podle § 13 zákona č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, jako specializovaná knihovna.

Projekty a granty řešené v roce 2003

Výzkumný záměr:

Moderní řešení informační infrastruktury pro výzkum a jeho historická retrospektiva (dějiny knihy a knihoven v českých zemích do roku 1800)

řešitel: PhDr. Ivana Kadlecová

Projekty, granty

Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16.–18. stol. (se vztahem k území České republiky)

řešitel: PhDr. Anežka Baďurová

Tiskařská bohemika v knihovně posledních Rožmberků

řešitel: Mgr. Lenka Veselá-Prudková

Velkoplošná multilicence na přístup do databáze Web of Science

řešitel: PhDr. Ivana Kadlecová

Multilicence na databázi Journal Citation Reports

řešitel: PhDr. Ivana Kadlecová

Zajištění pokračování zpřístupňování a rozšíření možností chemického strukturního a reakčního databázového systému „CrossFire“

spolurešitel: PhDr. Ivana Kadlecová

b) Výčet nejdůležitějších výsledků vědecké činnosti

Výzkumný záměr

Pro Bibliografii cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800 byly identifikovány 254 bohemikálních spisů (111 z muzea ve Vysokém Mýtě, 50 ze zámecké knihovny v Nových Hradech, 38 z pařížské knihovny Mazarine, 6 ze Západočeského muzea v Plzni, 21 z knihovny Masarykova ústavu, 14 z odborné literatury). Databáze byla rozšířena 164 novými popisy. Během studijního pobytu Lenky Veselé ve Vratislavi byly konzultovány možnosti spolupráce na excerpci bohemikálních tisků z tamního historického knižního fondu. Za účelem jednotnější volby klíčových slov a sjednocení zápisu odkazů na odbornou literaturu byl revidován a aktualizován dosud používaný seznam zkratk citací a pořízen z celé databáze výpis všech zapsaných klíčových slov. Tento obsáhlý výstup z cca 20.100 záznamů je postupně vyhodnocován, jednoduché chyby opravovány a z rozporných případů shromážděny podklady pro metodickou diskusi o tvorbě klíčových slov ke starým tiskům.

Do pomocné databáze odborné knihovědné literatury bylo zapsáno 47 studií a v dosavadních 2.258 záznamech provedena revize a oprava duplicitně očíslovaných záznamů. (B)

Definitivní podobu dostal první CD-ROM z plánované řady, zpřístupňující badatelské veřejnosti obsah kartoték Bibliografie cizojazyčných bohemik z let 1501–1800 (I. Produkce tiskáren na dnešním území České republiky v 16. a 17. století). Kromě naskenovaných bibliografických popisů cizojazyčných spisů vydaných v daném období obsahuje CD-ROM přehledný výklad o historii bibliografického výzkumu. Část výsledků výzkumu představuje soupis odborných článků a zpráv, pojednávajících o průběhu bibliografických prací, i odkazy na studie, vzniklé již s oporou v dosud nepublikovaném bibliografickém materiálu, shromážděném v KNAV. Z hlediska dějin knihtisku usnadňují vstup do autorsky abecedně řazených popisů připojené rejstříky tiskařských dílen, seřazených jak podle měst, tak i podle osobních jmen či institucionálních názvů. (C)

Granty

Grantový projekt AV ČR (registrační č. B8083101) Tiskařská bohemika v knihovně posledních Rožmberků (L. Veselá): dne 30. května odevzdala řešitelka Grantové agentuře AV ČR 220 stran autorského rukopisu, který v průběhu roku korigovala a doplňovala pro jeho zveřejnění. Tiskařských bohemik L. Veselá zjistila v katalogu 470 a jejich analýzu zasadila do celkového zhodnocení celé knihovny, kterou zkoumala z hlediska jejího kvantitativního i obsahového složení, v souvislostech dobové kulturní atmosféry i katalogizační praxe, čtenářských zájmů, mecenášství a sběratelství. Všechny obory, podle nichž je katalog sestaven (teologie, medicína, historie, právo, filozofie, hudba, poetika), jsou charakterizovány nejen z těchto pohledů, ale též co do zastoupení jazyků, doby svého vzniku a země původu. Prostudovala rovněž další podklady pro srovnání rožmberské knihovny s jinými soudobými knižními fondy. Dodatečnými nálezy dalších exemplářů z původní rožmberské knihovny, uložených v našich i švédských knihovnách, se podařilo L. Veselé upřesnit či rozšířit výsledky předchozího bádání. Díky výměnnému pobytu AV ČR a KŠALDU byl v úplnosti ukončen průzkum rožmberských exemplářů v Domkyrkanbiblioteket ve Strängnäs a v Kungliga biblioteket ve Stockholmu – celkem bylo ve fondech švédských knihoven nalezeno a popsáno cca 300 exemplářů rožmberské provenience. Původní projekt byl rozšířen také o identifikaci a analýzu knih dedikovaných pánům z Rožmberka Vilémovi a Petru Vokovi (120 tisků), které byly do rožmberské knihovny zařazeny jen zčásti (zhruba 60 tisků). V návaznosti na provedený rozbor rožmberské knihovny pracovala L. Veselá rešeršní využití plánovaného CD-ROMu s naskenovanými kopiemi všech původních rukopisných záznamů rožmberského knihovníka V. Březana. (B)

Závěrečné práce probíhaly na úpravách publikace s výsledky ukončeného grantového úkolu AV ČR (registrační č. A908391) Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16.–18. století (se vztahem k území České republiky): 1. díl publikace s vročením 2002 byl v prvních týdnech roku reprograficky a knihařsky zpracován v KNAV a výběrově distribuován lektorům a spolupracujícím knihovnám, pro 2. díl (cizojazyčná bohemika) byla prováděna korektura záznamů tisků a popisů vyobrazení, s dr. Vítkem

byly doladěny vyhledávací možnosti CD-ROMu s reprodukovánými vyobrazeními, jejich popisy a rejstříky, a byla vyřešena grafická podoba. V rámci korektur byly do publikace a pro CD-ROM ještě dodatečně získány reprodukce 137 vedut z opakovaně nedostupných tisků a aktualizován soupis odborné literatury. (B)

Projekty

V depozitáři pokračoval průzkum relevantních tisků pro digitalizaci v rámci projektu Programu rozvoje badatelského výzkumu (oblast č. 19, registrační č. K8002119) – Digitalizace signovaných ilustrací v tiscích z let 1501–1750 uchovávaných ve fondu Knihovny Akademie věd ČR. Podle vlastní metodiky pro popis tisků s podepsanými ilustracemi pokračovalo v roce 2003 digitální zpracovávání nalezených vyobrazení a jejich popis do strukturované databáze: bylo reprodukováno 1334 ilustrací ve 217 exemplářích starých tisků, 1232 z nich bylo vyhodnoceno a podrobně popsáno do databáze. Z důvodů ochrany vzácných exemplářů byly pořízeny digitální kopie 94 českých kramářských tisků, uchovávaných v KNAV. (C)

Pokračovalo zajišťování úkolů v rámci projektů z programu MŠMT – Multilicence na přístup do databáze Web of Science, Journal Citation Reports a Beilstein CrossFire, kde licenční smlouvy skončí v roce 2004. (C)

Digitalizační pracoviště

Vzhledem k povodni v roce 2002 se projevila akutní potřeba vytvoření digitalizačního pracoviště, které by sloužilo pro potřeby ústavů AV ČR. Zpřístupnění elektronickou formou je pro zatopené materiály nejvhodnější řešení. Knihovna AV ČR byla pověřena zřízením a provozováním digitalizačního pracoviště. Instalace všech zařízení a potřebného softwaru proběhlo do konce roku 2003. Jednotlivé části systému byly vybírány tak, aby bylo možné provádět rychlé skenování černobílých materiálů i špičkové barevné skenování barevných nebo vzácných materiálů. Byl vybrán software pro práci s naskenovaným materiálem od pořizování, přes úpravy obrázků, vytváření metadat, archivaci až po zpřístupňování, s ohledem na strukturu metadat dle metodiky Národní knihovny ČR. (C)

d) Nejvýznamnější popularizační aktivity pracoviště

Webové stránky Knihovny AV ČR – <http://www.lib.cas.cz>

Domovská stránka knihovny je hlavním přístupovým místem k interním i externím, primárním i sekundárním zdrojům informací pro uživatele KNAV. Její design – ani struktura – nebyly během roku 2003 měněny. Počítadlo přístupů uvádí následující statistiky pro rok 2003:

Počet přístupů za celý rok činí 120 tisíc, což představuje nárůst o 33% v porovnání s rokem 2002. Denní průměr 327 přístupů. Denní medián 413 přístupů.

Počítačová studovna

Celkem je uživatelům k dispozici 18 stanic. Provoz ve studovně je již zaběhnutý a nedošlo k významnějším změnám. Registrovaní čtenáři mají též možnost využít rychlé připojení k Internetu v rámci akademické sítě, ke které se mohou připojit se svým notebookem na 18 místech ve studovně. V počítačové studovně mají uživatelé mimo jiné možnost přistupovat do placených on-line databází a k CD-ROM z fondu knihovny.

VPK – elektronické doručování dokumentů

KNAV se stala účastníkem VPK (Virtuální polytechnické knihovny), kterou provozuje Státní technická knihovna (STK) v Praze. Jedná se o souborný katalog časopisů s možností elektronického doručování dokumentů. Tato služba byla v roce 2003 uvedena do plného provozu a je poskytována oddělením meziknihovnických služeb KNAV. Správu systému zajišťuje STK.

f) Další závazné specifické informace o pracovišti

V roce 2003 byl po velkém zvažování a průzkumu trhu vybrán nový knihovní systém, který zajistí spolehlivé provozování všech automatizovaných agend v knihovnách AV ČR. Vzhledem ke svým kvalitám a rozšíření ve významných knihovnách nejen v České republice byl vybrán systém ALEPH 500. Jeho parametry plně vyhovují vědeckým knihovnám a je možné jej nakonfigurovat tak, aby Knihovna AV ČR mohla provozovat tento systém nejen pro vlastní agendy, ale i ostatních ústavních knihoven. S přechodem na systém ALEPH 500 předběžně souhlasilo 39 ústavů (42 knihoven). Na základě cenové nabídky dodavatele byly připraveny smlouvy o příspěvku na pořízení a o příspěvku na údržbu systému s jednotlivými ústavu, se všemi 39 pracovišti AV ČR (pro 42 knihoven) byly podepsány. Následně byly uzavřeny smlouvy s výhradním dodavatelem systému ALEPH 500 na českém trhu – Ústavem výpočetní techniky Univerzity Karlovy. Systém izraelské firmy ExLibris patří ke světové špičce. Podporuje všechny v současné době požadované standardy – AACR 2, UNIMARC, MARC 21, Unicode. Pracuje s databází Oracle, má Z 39.50 server, umožňuje provoz pobočkových knihoven. Systém patří mezi 3 nejpoužívanější knihovní systémy na světě. Finance na vývoj systému jsou mj. zajištěny ze servisních poplatků, které plynou od velkého počtu uživatelů. Firma ExLibris každý rok zasílá nové aktualizace a pravidelně přichází i upgrade systému na novější verzi v rámci servisní smlouvy. Pro tento systém mluví i fakt, že Národní knihovna školí knihovnické standardy právě na Alephu 500. Tím se značně zjednoduší vzdělávání knihovnických pracovníků – nezbytně nutné pro kvalifikovanou práci v knihovním systému. Server bude umístěn v Knihovně AV ČR na Národní, zálohování bude zajištěno na detašovaném pracovišti KNAV v Jenštejně.

2. Vědecká a pedagogická spolupráce pracoviště s vysokými školami

I. Kadlecová přednášela na Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK a vedla diplomové práce na Vyšší škole informačních služeb. A. Baďurová podávala výklad o práci knihovněného oddělení KNAV stážištům z Filozofické fakulty UK. S vysokými školami spolupracuje KNAV v rámci dvou programů MŠMTV, u nichž jsou školy spoluřešitelé.

L. Veselá postoupila po splnění studijních povinností 3. ročníku postgraduálního studia na Katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK do 4. ročníku.

3. Spolupráce pracoviště s dalšími institucemi a podnikatelskou sférou

Pracovníci KNAV se pravidelně aktivně účastní na konferencích, přednáškách, seminářích a odborných jednáních, na celostátní konferenci INFORUM 2003, Knihovny současnosti 2003, CASLIN 2003, SUALEPH (pravidelná česko-slovenská setkání uživatelů systému ALEPH).

A. Baďurová pracovala ve skupině pro katalogizaci starých tisků při Národní knihovně, zúčastnila se všech jejích zasedání a předala jejím členům z bibliografické databáze starých tisků KNAV výběr klíčových slov a soupis nejčastěji citované konzultativní literatury.

A. Baďurová připravila pro akademickou radu a příslušnou odbornou komisi podklady o tzv. Martinické bibli v souvislosti s žádostí o zapůjčení tohoto vzácného rukopisu na výstavu do Metropolitaného muzea v USA v roce 2005.

Na žádost Matice české uspořádala KNAV pro její členy odbornou prohlídku nové studovny, výklad o dějinách KNAV a jejích současných službách. Obdobný výklad o službách KNAV podala A. Baďurová také účastníkům exkurze Pražské informační služby.

K. Pitterová se zúčastnila oponentury ke grantu k projektu LI00069 – „Zajištění kontinuity informačních zdrojů pro školy a instituce s potravinářským a zdravotním zaměřením“ v Ústavu zemědělských a potravinářských informací.

Podle požadavku pracovníků České Geologické služby uspořádaly pracovnice rešeršních služeb v rámci semináře přednášku a školení o způsobech vyhledávání v databázi Web of Science a vysvětlily způsoby hodnocení excerpovaných časopisů v bázi producentem.

KNAV spolupracovala s GAČR v oblasti databází výsledků (RIV), I. Kadlecová přednášela pro kurzy pořádané GAČR. Vedoucí pracovníci KNAV se aktivně podíleli na činnosti komisí při Národní knihovně ČR v Praze.

- Knihovna Akademie věd je institucionálním členem Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP).
- A. Baďurová je členkou rady ředitele Regionálního muzea v Teplicích a humanitní sekce Vědecké rady Národního muzea v Praze.
- J. Burgetová, předsedkyně Vědecké rady KNAV, je čestnou předsedkyní SKIP, členkou grantové komise MKČR pro hodnocení projektů vědy a výzkumu a redakční rady Terminologické databáze knihovnictví a informační vědy NK ČR.
- I. Kadlecová je členkou Vědecké rady Archivu AV ČR, členkou Ústřední knihovnické rady a členkou SKIP.
- H. Tomanová je členkou pracovní skupina pro souborné katalogy NK ČR, oponentní rady projektu eIFL v ČR a oponentní rady VISK 8 A.

Přednášková činnost

J. Burgetová: Etický kodex knihovníka a informačního pracovníka. 11. konference „Knihovny současnosti 2003“. Seč u Chrudimi, září 2003

A. Baďurová: Cizojazyčná tiskařská bohemika 16. a 17. století. Prezentace CD-ROM. 27. seminář knihovníků muzeí a galerií. Třebíč, září 2003

A. Baďurová: Současný stav bibliografie cizojazyčných bohemik. Celostátní odborný seminář ke katalogizaci starých tisků. Praha, duben 2003.

4. Mezinárodní vědecká spolupráce pracoviště

KNAV byla v roce 2003 spolupořadatelem výroční konference EUSIDIC na téma „Building customer loyalty: the branding imperative“. Konference se konala ve dnech 19.–22. října v Praze za účasti padesáti zahraničních delegátů. Na její závěr se konala tzv. Česká hodina, během níž prezentovali české zkušenosti V. Balík, V. Karen, I. Kadlecová.

KNAV je členem těchto mezinárodních organizací:

IFLA (International Federation of Library and Information Associations and Institutions)

LIBER (Ligue des bibliothèques européennes de recherche)

EUSIDIC (European Association of Information Services)

EAGLE (European Association for Grey Literature Exploitation)

EIS (Establishment of Electronic Information Services)

I. Kadlecová je členkou řídicí Rady EUSIDIC, A. Baďurová je členkou Rady programowej Książnicy Cieszyńskiej, J. Burgetová členkou stálého výboru pro veřejné knihovny IFLA.

5. Předpokládané hlavní okruhy vědecké činnosti pracoviště v příštím roce

V rámci historické heuristiky bude pokračovat práce na národní retrospektivní Bibliografii cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800. Shromážděný bibliografický materiál bude sloužit

jeho zpracovatelům rovněž jako podklad k vlastním studiím z dějin knižní kultury (v podobě klasických publikací i CD-ROM).

V rozvoji knihovního systému celé AV ČR půjde o implementaci systému ALEPH 500, která povede k zajištění maximální kvality služeb, urychlení retrokonverze knihovních fondů, integraci knihovního systému s dalšími databázemi (např. s lístkovými katalogy, s databází KEZ, ASEP) a s digitálním archivem vytvářeným na digitalizačním pracovišti.

Knihovna AV ČR bude souběžně sledovat mezinárodní projekty zaměřené na kompatibilitu evropských informačních zdrojů, využívat jejich poznatky a případně se do nich aktivně zapojovat. V souladu s činností vědeckých knihoven v mezinárodním měřítku budou mapovány a klasifikovány elektronické zdroje přístupné na Internetu pro kvalitnější orientaci vědecké obce v těchto zdrojích.

Příloha:

Ediční a publikační činnost

L. Bártová-Blažková, A. Baďurová, *Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16.–18. století (se vztahem k území České republiky). I. Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*. Praha, Knihovna Akademie věd 2002. 161 s. + příl. ISBN 80-902262-8-0

Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800. I. Produkce tiskáren na dnešním území České republiky v 16. a 17. století. Red. A. Baďurová. CD-ROM. Praha, KNAV 2003. (Projekt K3077601 Programu badatelského výzkumu v klíčových oblastech vědy pěstovaných v AV ČR, oblast č. 28.)

Bylo vydáno opožděné dvojčíslo časopisu *Knihy a dějiny* 7/8, 2000–2001, 107 s. (ISSN 1210-8510)

V roce 2003 vyšla dvě čísla zpravodaje KNAV „INFORMACE“. (ISSN 1210-8502)

a) Práce vydané

L. Bártová-Blažková, A. Baďurová, *Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16.–18. století (se vztahem k území České republiky). I. Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*. Praha, Knihovna Akademie věd 2002. 161 s. + příl.

A. Baďurová, *Historické knižní fondy v České republice a současný stav jejich knihovnického zpracování*. In: Sborník archivních prací 2003, č. 2, s. 641-684.

L. Bártová avec la collaboration de A. Baďurová, *Les éditions françaises des écrits de Comenius au XVII^e siècle: destin des ouvrages*. Acta Comeniana 15-16 (XXXIX-XL), 2002, s. 285-305.

I. Kadlecová, *Elektronische Informationen: Möglichkeiten und Formen der Wissenorganisation am Beispiel von Konsortien*. Berlin, BibSpider 2003. 89 s.

L. Veselá-Prudková, *Židé a česká společnost v zrcadle literatury. Od středověku k počátkům emancipace*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2003. 153 s. (Knižnice Dějin a současnosti, 20. sv.)

L. Veselá, *Tomáš Rataj: České země ve stínu půlměsíce. Obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí*. Praha, Scriptorium 2002, 423 s. – recenze in *Knihy a dějiny* 7/8, 2000–2001, s. 92-94.

b) práce odevzdané do tisku

A. Baďurová, Recenze k publikaci Studie über die ungarländische Typographie des 17. Jahrhunderts. Széchényi Nationalbibliothek Wissenschaftliche Tagung und Ausstellung 12. Oktober 2000. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár – Osiris Kiadó 2001. 262 s. (Libri de libris).

c) práce v tisku

A. Baďurová, *Bibliography of the Works of J. A. Comenius Printed Before 1800: Report on an Unfinished Project*. In: Acta Comeniana 17, 2003. (6 stran)

A. Baďurová, *Dílo J. A. Komenského ve fondu Národní knihovny ČR*. In: Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky. (7 stran)

L. Veselá, *Die Juden in der böhmischen gedruckten Literatur vom 16.–18. Jahrhundert*. In: Bohemia 44/1, 2003, s. 67-100.

L. Veselá, *Rožmberská knihovna a její katalog. K možnostem využití historických katalogů jako prameny* (10 stran). In: Opera Romanica (sborník z mezinárodní konference Čtenář a jeho knihovna).

L. Veselá, *Rožmberská knihovna ve fondech Národní knihovny ČR*. In: Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky. (7 stran)

II. Tabulková část